

TENNIS SPORTIDA TAKTIK-STRATEGIK TAYYORGARLIKNING O‘RNI VA NAZARIY ASOSLARI

Asqarov Fahritdin Alisherovich

*NamDU, Jismoniy madaniyat kafedrasi mudiri, p.f.f.d. (PhD), v.b. professor
asqarovfahridin85@gmail.com*

Annotatsiya: Ushbu maqolada tennis sporti shug‘ullanuvchilarining o‘yin oldidan tayyorgarliklarini oshirishga xizmat qiladigan taktik, taktik-strategik usullarining nazariy mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Texnika, Taktika, juftlik, strategiya, model, integral, xotira, diqqat, ong.

KIRISH:

Mustaqillik sharofati tufayli millat genofondini shakllantirish, sog‘lom turmush tarzini kuchaytirish va barkamol avlodni tarbiyalash vositasi bo‘lmish jismoniy tarbiya va sport borgan sari milliy istiqlol g‘oyasining strategik quroliga aylanib bormoqda. Tennisda yakkama-yakka yoki juftlik o‘yinlarining nisbatan katta maydonda (uzunligi basketbol maydoni uzunligiga yaqin, eni voleybol maydonidek) kechishi shug‘ullanuvchilardan o‘ta shakllangan jismoniy va funksional tayyorgarlik, ziyraklik, vaziyatni oldindan sezish va to‘g‘ri qaror qabul qilish, matonat va iroda hamda yuksak faollik talab qiladi. Yuqori malakali tennischilarni tarbiyalashda musobaqa oldidan texnik va taktik tayyorgarlik muxim ahamiyatga ega. Shu boisdan ham, o‘yin strategiyasi avvalo muvaffaqiyatning dastlabki qadami sanaladi.

Taktik-strategik tayyorgarlik - jismoniy, texnik, funksional va psixologik imkoniyatlarni o‘zida mujassam qilgan hamda mazkur imkoniyatlarning integral ifodasi bo‘lgan uzoq muddatli, muntazam va uzluksiz shakllantiruvchi pedagogik jarayon bo‘lib, o‘z oldiga yuksak taktik mahoratni o‘zlashtirish, musobaqalarda foydali natija ko‘rsatish va g‘alabaga erishishni yagona pirovard maqsad qilib qo‘yadi. Umumiy taktik tayyorgarlik, muayyan musobaqa uchrashuviga yoki bir necha musobaqa sikllariga taktik tayyorgarlik ko‘rish bo‘lajak raqib yoki raqiblar o‘yinlari xususiyatlariga mos, musobaqa o‘tkazish hududiga xos iqlim, kun va tun bioritmiga muvofiq modellashtirilgan real strategik mashg‘ulotlar asosida amalga oshirilishi darkor. Binobarin, tabaqalashtirilgan

taktik-strategik jarayon samaradorligini ta'minlash uchun modellashtirilgan mashg'ulotlarda quyidagi omillarga amal qilish maqsadga muvofiq:

Birinchi omil - umumiy va maxsus jismoniy sifatlami rivojlanganlik darajasi hamda ulami o'yin jarayonida uyg'un namoyish etilishi.

Ikkinchi omil - o'yin usullari texnikasining shakllanganlik darajasi va ulami mahorat bilan ijro etilishi.

Uchinchi omil - taktik fikrlash "boyliqi" va taktik harakatlarini serqqirraligi.

To'rtinchi omil - texnik-taktik harakatning turg'unligi, o'zgaruvchanligi, ko'p variantlilik, tashqi va ichki ta'sirlarga barqarorligi.

Beshinchi omil - psixofunksional (xotira, diqqat, hissiyot, tafakkur, ong, iroda, ko'rish kengligi, yurak, nafas olish va hokazo organlar) imkoniyatlami shakllanganlik darajasi.

Oltinchi omil - o'yin ixtisosligi (amplua)ni mukammal o'zlashtirilganligi

Yettinchi omil - o'ng va chap qo'lda nisbatan bir xilda hujumni amalga oshirish imkoniyati.

Sakkizinchi omil - raqib o'yinchilari va raqib jamoa taktikasi hamda boshqa imkoniyatlaridan xabardor ekanligi.

To'qqizinchi omil - musobaqa o'tkazilayotgan sport saroyiga xos iqlim (harorat, havo namligi, tamoshabinlar va h.k.) sharoitlariga tez moslashish qobiliyati.

O'ninchi omil - nazariy (intellektual) tayyorgarlik darajasi. Mazkur omillar doirasida qayd etilgan barcha imkoniyatlami yuksak darajada shakllantirish ko'p yillik sport trenirovkasida amalga oshiriladigan taktik tayyorgarlikning strategik maqsadi hisoblanadi.

Taktik tayyorgarlik - o'ziga xos uslub va vositalar yordamida shakllantiriladi. Taktik tayyorgarlik ko'rsatkichlarining darajasi va dinamikasi maxsus test mashqlari hamda videotasvirga tushirish asosida muntazam nazorat qilinishi va olingan natijalarga muvofiq taktik mahoratni shakllantirish jarayoniga zamr o'zgartirishlar yoki qo'shimchalar kiritilishi mumkin. Taktik tayyorgarlik - uzoq muddatli jarayon bo'lib, u dastlabki tayyorgarlik bosqichidan boshlab, toki oliy sport mahoratini takomillashtirish bosqichigacha uzluksiz davom etaveradi. Kelajakda taktik mahoratni samarali o'zlashtirish uchun taktik fikrlash, vaziyatni payqash, farqlash, tahlil qilish va vaziyatga mos yoki qarama-qarshi taktik usullami ijro etish qobiliyatlari dastlabki tayyorgarlik bosqichidan boshlab shakllantirilib boriladi. Taktik tayyorgarlik nazariy-intellektual tayyorgarlik va psixologik tayyorgarlik jarayonlari bilan o'zaro chambarchas bog'liqdir.

Nazariy mashg'ulotlarda shug'ullanuvchilaming nafaqat xususiy (shaxsiy) taktik imkoniyatlari (taktik usullar, taktik fikrlash, taktik reja tuzish, taktik qaror qabul qilish va h.k.) shakllantiriladi, balki bo'lajak raqib o'yinchilar va raqib yoki raqiblaming taktik va strategik andozalari (modellari) ham puxta o'rgatilishi zarur. Muayyan raqib jamoaga qarshi modellashtirilgan o'yin mashg'ulotlari va nazorat musobaqalari muntazam tashkil etilib borilishi maqsadga muvofiq. Modellashtirilgan o'yin mashg'ulotlarida har o'yinchining o'yin uslubi (taktikasi va strategiyasi) e'tiborga olinishi darkor. Taktik tayyorgarlik jarayonini samarali tashkil qilish uchun dastavval uslubiy mashg'ulotlarda

tennischining shaxsiy o‘yin uslubi va raqib yoki raqiblarning taktik imkoniyatlari videofilmlar yordamida tahlil qilinadi. Taktik savodxonlik (bilimdonlik) va taktik mahoratni takomillashtirishda xotira, diqqat, ong, hissiyot, tafakkur, iroda va hokazolami shakllantirish bilan bir qatorda zukkolik, uddaburonlik, tashabbusni o‘z qo‘liga olish, “ayyorlik” kabi xislatlarni ham sayqal toptiruvchi vaziyatli mashqlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Amaliy mashg‘ulotlarda texnik-taktik mahoratni integral ravishda shakllantirish foydali natijaga erishish imkoniyatini kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A.A. Pulatov, Sh.A. Pulatov, S.K. Abidov, F.A. Pulatov. Tennis nazariyasi va uslubiyoti. Darslik. 237-239-betlar. Toshkent – 2017.
2. Мадаминов Б., Саломов Р. Жисмоний тарбия назарияси ва услубиятининг амалиёти //Ташкент. Мухаррир-2013 й. Б-56. – 2009.
3. Pulatov Sh.A. Yosh tennischilarda zarba berish aniqligini maxsus va noan’naviy mashqlar yordamida shakllantirish samaradorligi. // Fan sportga, 2005, №4, B.3-7
4. F.Asqarov. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi. Darslik .Namangan 2023.
5. F.A. Asqarov, SS Qambarov, NR Ummatov - Theoretical & Applied Science, 2020

Internet saytlari

1. www.lex.uz sohaga oid qonun hujjatlari.
2. www.ziyonet.uz Library (kutubxona) bo`limi
3. www.stat.uz, www.google.uz, xalqaro qidiruv saytlari

